

відмітити, що у такому випадку головною ознакою буде виступати порушення правових норм. Правові приписи діючого законодавства містять у собі необхідні об'єктивні та суб'єктивні показники ознак поведінки, яку вони можуть кваліфікувати як протиправну або неправомірну [2, с. 377 – 378].

Розглядаючи питання стадій механізму реалізації юридичної відповідальності, варто зазначити, що на відміну від загальних стадій реалізації норм права, можна виокремити чотири стадії, які у своїй сукупності є обов'язковими. Таким чином, не вдаючись до глибоких та ґрунтовних наукових дискусій виокремлюємо такі стадії:

- загального стану (попереджувальна відповідальність), тобто виникнення підстав для притягнення до відповідальності настає з моменту вчинення протиправного діяння (бездіяльності) - юридичного факту, який обумовив виникнення конкретного правовідношення;
- притягнення до відповідальності (суб'єктивна сторона), що передбачає встановлення компетентними органами суб'єкта протиправного діяння чи бездіяльності (фізичної або юридичної особи) та дослідження обставин справи;
- встановлення юридичної відповідальності (об'єктивна сторона), тобто прийняття рішення про застосування (незастосування) санкції, вибір у її межах виду та міри відповідальності;
- безпосереднє настання юридичної відповідальності – реалізація конкретних заходів юридичної відповідальності – на підставі певних норм правозастосовного акта: виконання, стягнення або покарання [3].

Таким чином, на основі проведеного аналізу можемо дійти наступних висновків:

- загальній науці теорії права відомі два види підстав механізму реалізації юридичної відповідальності, а саме фактичні (факт наявності вчинення протиправного діяння чи бездіяльності) та юридичні (безпосереднє порушення суб'єктом правовідносин норм чинного законодавства в результаті якого на нього можуть бути накладені санкції);
- з урахуванням особливостей механізму реалізації юридичної відповідальності можна виокремити чотири стадії його дії (факт скоєння протиправного діяння, встановлення відповідальної особи, прийняття рішення про розмір санкцій та їх безпосередня реалізація).

Список використаних джерел:

1. Басін К.В. Механізм реалізації юридичної відповідальності / К.В. Басін // Часопис київського університету права. – 2003. - № 4. С. 9 – 14. [Електронний ресурс] / К.В. Басін // — Режим доступу : http://kul.kiev.ua/images/chasop/2003_4/2003_4.pdf
2. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. — Харків: Право, 2011. — С. 377 – 378.
3. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : Підручник / Пер. з рос. — Харків : Консум, 2001. — 656 с. : [Електронний ресурс] / О. Ф. Скаун // — Режим доступу : <http://politics.ellib.org.ua/pages-1720.html>

**Васильченко Аліна Петрівна, курсант
1 курсу НАВС
Науковий керівник:
Пендюра М.М., доцент кафедри теорії
держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент**

ЗАКОНИ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА УКРАЇНИ

Формування сучасної системи джерел права України відбувається під впливом глобалізаційних процесів. У національній правовій системі джерел права в сучасних умовах спостерігається збільшення кількості міжнародних договорів, змінюються види та місце законів у системі законодавства, розширюються предметні сфери законодавчого регулювання. Змінюється взаємодія у системі чинних джерел права України: нормативно-правових актів (законів та підзаконних актів), нормативно-правових договорів (міжнародних та колективних договорів), правових звичаїв.

Основними типами внутрішньосистемної взаємодії залишаються міжнародні договори та закони; закони та підзаконні нормативно-правові акти. У Конституції України деякі з цих зв'язків регламентовані. Так, ст. 8 проголошує, що Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Водночас, ст. 9 Конституції України фіксує положення, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана

Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. При цьому це положення не вирішує питання взаємодії законів та міжнародних договорів.

Законодавець визначає основні види підзаконних актів України: постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, рішення органів місцевого самоврядування, але не встановлює характер ієрархічних відносин між ними та іншими підзаконними актами, а також між підзаконними актами та законами. Ці та інші питання доцільно на наш погляд було б вирішити у спеціальному законі про джерела права України.

Виклад основних положень. Під зовнішньою формою (джерелом) права розуміється форма об'єктивації норм права шляхом надання їй загальнообов'язковості. Такими джерелами права є нормативно-правовий акт (закон та підзаконний), нормативно-правовий договір, правовий звичай, нормативно-правовий прецедент. А під системою джерел права варто розуміти комплекс взаємозв'язаних та взаємоузгоджених нормативно-правових приписів, що об'єктивовані у відповідних зовнішніх формах і утворюють нормативно-правову організацію, необхідну для забезпечення правового регулювання у будь-якому суспільстві. Водночас підсистемою останньої є система нормативно-правових актів, складовою якої є система законодавства - належним чином згрупований комплекс нормативно-правових приписів, що містяться у законах. Під законом розуміється нормативно-правовий акт органу законодавчої влади або народу, який регулює найважливіші суспільні відносини, приймається в особливому порядку та має вищу юридичну силу [1, с 219].

Ці визначення є загальною моделлю, дозволяють визначити місце закону у системі джерел права України та охарактеризувати основні типи зв'язків у ній. З метою визначення місця законів у системі джерел права та забезпечення їх взаємодії важливою є і диференціація законів.

В Україні існує така ієрархія законів: Конституція України, конституційні закони (Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 08 грудня 2004 р.), звичайні закони (про Конституційний Суд України, про судоустрій, про міжнародні договори України тощо).

Необхідно зазначити, що кодекс наділений всіма властивостями закону, в тому числі і юридичною силою.

В Україні тепер діє двадцять кодексів (сім з них - галузеві, три - міжгалузеві та десять - інституційні). Видається, що доцільно фіксувати пріоритет кодексів лише стосовно законів та підзаконних актів у межах предмета регулювання.

Важливим є і визначення у системі джерел права та системі законодавства місця «оперативних» законів. Особливо це актуально для системи законодавства України, що охоплює понад 4 тис. законів, з них близько 640 законів, які регулюють відповідні сфери відносин і прийняті як цілісні, первинні акти; 991, закон в яких надана згода Верховної Ради України на обов'язковість та припинення дії міжнародних договорів; понад 2 тис. законів, якими вносилися зміни, доповнення чи припинялася їх дія.

Ратифікаційні закони, а також закони, якими вводяться у дію закони чи припиняється їх дія, мають забезпечувальний характер. Вони містять оперативні нормативно-правові приписи, завдяки яким здійснюється підтримання всієї системи нормативно-правових приписів (системи джерел права) у дієвому, цілісному стані, забезпеченні для нормативно-правових приписів прямого регулювання (ті, що містять правила поведінки суб'єктів права) належних умов реалізації, ефективності правового регулювання загалом. Вони не існують окремо від законів, які вводять у дію.

Що ж до законів про внесення змін чи доповнень, то вони часто містять нові норми.

Кількість підзаконних актів в Україні вже перевищила 11 тис., що суттєво знівелювало престиж законодавчих актів.

Необхідною умовою ефективності системи джерел права України є і взаємодія законів та міжнародних договорів України. Конституція України назвала міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, складовою частиною національного законодавства. Отже, чинні міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, мають таку ж юридичну силу як звичайні закони, хоч вони приймаються органами законодавчої влади України, а міжнародні договори нею ратифікуються. Водночас, у ст. 8 названого проекту зазначається, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, мають вищу юридичну силу, ніж закони та підзаконні акти, а це суперечить Закону України «Про міжнародні договори України», де зазначається, що ці міжнародні договори можуть мати пріоритет лише у разі виникнення юридичних колізій.

Незважаючи на те, що ст. 9 Конституції України визначає місце у національній системі законодавства лише міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України, автори проекту визначають пріоритет міжнародних договорів України, укладених іншими суб'єктами правотворення (Президентом України, урядом України) щодо нормативно-правових актів, прийнятих цими суб'єктами. Пріоритет такого виду договорів суперечить ст. 9 Конституції України. Не зазначено у проекті і те коло

питань щодо дії міжнародних договорів, яке вже врегульовано Законом України «Про міжнародні договори України».

Висновок. Для забезпечення ефективності правового регулювання в Україні необхідним є законодавче закріплення понять «система джерел права», «система законодавства» та «закон», їх основних видів та типів взаємодії законів і міжнародних договорів, а також законів і підзаконних актів. Закон «Про нормативно-правові акти України» не зможе охопити всі субординаційні та координаційні зв'язки у системі джерел права, а тому видається за доцільне підготувати проект Закону України «Про систему джерел права України», яким би фіксувався механізм взаємодії всіх чинних джерел права України, що мав би базуватися на загальних принципах права і забезпечувати збалансованість приписів у спільному правовому полі, ефективність їх реалізації та відповідність кращим правовим надбанням людства.

**Вергун Анастасія Сергіївна, студентка
1 курсу ННІ№4 НАВС, Кіровоградське
відділення**

**Науковий керівник: Тихомиров Д.О.
доцент кафедри теорії держави та
права НАВС, кандидат юридичних
наук**

ІЄРАРХІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Законодавство будь-якої країни побудовано на певних джерелах, або формах фізичного вираження опосередкованої волі народу, що виливаються в види нормативно-правових актів. Розуміння цієї своєрідної піраміди дозволяє ефективно застосовувати норми закону для захисту прав особи і громадянина.

Міністерство юстиції листом №189-0-2-12/8.2-1 виклало свою точку зору з питання вирішення колізій у податковому законодавстві, спинившись і на тлумаченні понять, що вживаються у ПКУ та інших нормативних актах. Поняття, правила та положення, встановлені ПКУ і законами, з питань митної справи застосовуються виключно для регулювання відносин, передбачених статтею 1 ПКУ. Якщо ці поняття, правила і терміни по-різному викладено у ПКУ та інших нормативно-правових актах, то для регулювання оподаткування застосовуються ті, які містяться у Кодексі.

Ті терміни, які в ПКУ трапляються, але визначення яких там не дано, вживаються у тому значенні, яке визначено для цих термінів іншими законами.

Щодо колізій, то Мін'юст нагадує: законодавство України ґрунтується на принципі презумпції правомірності рішень платника податків.

Відповідно до п. 56.21 ПКУ, якщо норма ПКУ або іншого нормативного акта, виданого на підставі ПКУ, а також норми різних законів чи різних нормативних актів, норми одного і того самого нормативного акта суперечать одне одному і допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або прав та обов'язків контролюючих органів, унаслідок чого є можливість прийняти рішення як платника податків, так і контролюючого органу, то рішення має прийматися на користь платника податків.

Ієрархія — поділ на вищі й нижчі посади, чини; суворий порядок підлеглості нижчих щодо посади або чину осіб вищим. В ієрархії між її членами діють вертикальні зв'язки — відносини субординації.

Говорячи про нормативно-правових актах, варто заздалегідь згадати про те, що вони собою представляють. Більшість правознавців схильні визначати їх як зовнішню форму вираження норм права — основних «цеглинок» всієї законодавчої бази. Однак від того, хто створює такі базисні правила, залежить і класифікація правових джерел. Відповідно, види нормативно-правових актів включають в себе:

- закон — конституційний і звичайний;
- підзаконні нормативно-правові акти;
- міжнародні угоди, схвалені відповідними органами держави.

Кожна категорія потребує особливої деталізації для поняття її сутності і місця в піраміді застосовуваного законодавства.

Закон як вища форма норми права

Говорячи про закон як про суспільно значимому явище, його характеристику слід давати, лише виходячи з кваліфікуючих ознак. До них відносяться:

- формальне вираження норм права;
- норми права, включені в даний джерело, розроблені тільки з використанням прямого або опосередкованого суверенітету. У першому випадку джерелом останнього є народ, у другому — особливий вищий орган держави (монарх або парламент);